

get problem, ikke mindst fordi Sverige helt frem til efteråret 1944 opretholdt sin malmsport på ca. 5 mill. t. (jernindhold) om året svarende til ca. 25 % af den samlede tyske forsyning af malm. Den svenske malm var så meget vigtigere, som dens jernindhold var langt større end tyskernes egen. Den krævede derfor mindre forbrug af kul. Hvad der var endnu vigtigere, var, at den for en stor dels vedkommende var fattig på fosfor, hvilket gjorde den »nicht ersetzbar« til produktionen af en række ståltypen, der var nødvendige for rustningsindustrien. De allierede synes ifølge Fritz aldrig at have fattet betydningen af dette forhold, mens det for tyskerne selv var en hård kendsgerning, at den fosforfattige malm fra Sverige var uerstattelig for dem. Ca. to trediedele af deres samlede forsyning heraf kom fra Sverige.

Fritz' analyse af de økonomiske og tekniske sider af problemet virker overbevisende. Mindre dybtborende forekommer hans betragtninger over de politiske aspekter. Teorien om, at tyskernes angreb på Norge i 1940 skyldtes deres behov for jernmalm, forekommer ham »hardly plausible«. Han bygger dette på, at der ikke var nogen mangel på jernmalm i Tyskland i 1939-40, men man kan næppe slutte fra sådanne faktiske forhold til forventninger om fremtidens situation. De kollaborationistiske træk i Sveriges udenrigshandelspolitik diskuteres ikke ud over en bemærkning om, at den måtte vise stor smidighed og tilpasningsevne. Det gjorde den også. Tyskerne kunne primo 1940 konstatere, at »die Schweden erklärten ohne weiteres bereit zu sein, so viel wie eben nur möglich phosphorarme Erze zur Verfügung stellen zu wollen« (s. 102). I sammenligning hermed svinde problemerne omkring transittrafikken til Norge ind til mindre væsentlige petitesseer.

Aage Trommer

Zwei Legenden aus dem Dritten Reich. Die Prognosen der Abteilung Fremde Heere Ost 1942-1945. Hat Felix Kersten das Niederländische Volk gerettet? Quellenkritische Studien von Hans-Heinrich Wilhelm und Louis de Jong. Schriftenreihe der Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte 28. Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, 1974. 142 s. DM 16,80.

Wilhelms afhandling er et opgør med chefen for OKH's efterretningssektion for Rusland, Fremde Heere Ost, Reinhard Gehlens erindringer fra 1971. Den opfattelse, at hans sektion var »eine leistungsfähige Dienststelle«, har været almindelig og er ikke mindst af Gehlen selv blevet befordret med stor flid. I nøje sammenhæng hermed står det synspunkt, at hvis blot Hitler havde holdt fingrene væk fra krigsførelsen, var den anden verdenskrig gået meget bedre for tyskerne, og måske havde de oven i købet sejret. Wilhelm når imidlertid på grundlag af sit kildemateriale frem til en overraskende konstatering af, at Hitlers »Alleingänge« var langt sjældnere end almindeligt antaget. Han fastslår, at Fremde Heere Ost's resultater aldeles ikke var udmærkede. Sektionens bestands- og tabstal for egne og fjendtlige styrker og materiel var skæve og tilfældige – »eine Realitätsverfälschung, für die wohl zu gleichen Teilen Beschränktheit, Fanatismus und Berufsblindheit verantwortlich zeichneten« (s. 42). På tilsvarende måde forholdt det sig med prognoserne om fjendens hensigter fra den sovjetiske modoffensiv i foråret 1942 og fremefter, d.v.s. i hele Gehlens periode. »Selten wurde die Ebene der Unverbindlichkeit verlassen und auf Grund »gesicherter« feindlicher Absichten eine etwas klarere sowjetische Prioritätensetzung genannt, noch seltener stimmten dann die Prioritäten« (s. 53). Wilhelm er en mand, hvem kildernes vidnesbyrd om inkompetence og diletantisme har gjort harm. Hvad Gehlen og hans folk efter Wilhelms opfattelse præsterede, var gætterier om, hvor russerne passende burde angribe næste gang, og de gættede hver gang galt. I sommeren 1944 burde russerne angribe i området nord for Karpatherne, men angreb faktisk frontalt

i Hviderusland og knuste Heeresgruppe Mitte fuldstændigt. Wilhelm tolker fejlgætte-rieme som udtryk for, at Gehlen tillagde russerne sådanne konceptioner, som var typiske for tysk strategisk tænkning.

I bogens anden afhandling torpederer de Jong historien om, at den tysk-baltiske massør Felix Kersten ved at intervenere hos sin patient, Heinrich Himmler, reddede det hollandske folk fra tvangsdeportation til Polen i foråret 1941. Kerstens indsats – og deportationsplanerne – er efter denne mønstergyldige kildekritiske studie relegeret til myternes verden. Kerstens lancering af historien i Stockholm i sommeren 1945 forklarer de Jong som et forsøg på at etablere et grundlag for at kunne forblive i Sverige, hvilket også lykkedes.

Begge afhandlinger forekommer definitive. Især Wilhelms studie kaster interessante glimt ind over den store strategi og dermed ind over den store politik under den anden verdenskrig.

Aage Trommer

Sune Sunesson: Politik och organisation. Statens och arbetarklassens organisationer. Arkiv avhandlingsserie, Lund, 1974.

Sunessons bog omhandler forholdet mellem den svenske stat, det svenske socialdemokrati og svensk fagbevægelse. Den må nærmest karakteriseres som en organisationsteoretisk, historisk-empirisk orienteret analyse. Sunesson, der er sociolog, tager sit udgangspunkt i et marxistisk-materialistisk makroperspektiv.

Emnet – og bogens specielle sigte: svensk fagbevægelse og dens strategi og organisation – må siges at være interessant også ud fra danske synspunkter; kunne eventuelt nogle af de anlagte synspunkter og de indvundne resultater anvendes ved et parallelt studium af dansk fagbevægelse? – spørger man sig selv.

I første kapitel gennemgår Sunesson forskellige »borgerlige« teoretikers teorier om staten. Han vender sig imod Gunnar Heckschers såkaldte »tese« om statens ikke-unike karakter. Heckscher mener, at staten, altså alle de forskellige statsorganer, herunder også regeringen, i mange henseender ikke er så meget anderledes set med borgerens øjne end nogle af de store organisationer, man også som borger er »medlem« af og som også kan gribe ret så afgørende ind i ens tilværelse. Heroverfor opstiller Sunesson sin afgørende modtese, nemlig at staten *er* unik. Når man læser afsnittet igennem, kan man umiddelbart føle sig hensat til en spøgelsesagtig diskussion om statens »væsen«, dens »essens«, dens »sande« karakter eller natur etc. Sådan er det hele dog ikke at forstå. For Sunesson (og naturligvis for Heckscher) må staten vel være *både* unik *og* ikke-unik: enhver ting er vel i besiddelse af såvel unike som ikke-unike træk. Nej, det Sunesson mener, er, at staten er unik på én ganske bestemt måde, i én ganske bestemt henseende, nemlig ved at være »den högsta sammanhållande kraften för hela samhället, (som) . . . garanterar genom sina institutioner återskapandet av alle sociale förhållanden«. Dette er altså Sunessons teoretiske udgangspunkt, men hvor *ved* Sunesson nu det fra, spørger man. Kritikken mod Heckscher forekommer urimelig: dér hvor Heckscher vel siger »ved ikke« eller »måske«, har Sunesson sin faste tro, men er dette et rimeligt udgangspunkt for polemik (og Sunesson er til tider polemisk i sin facon) i en videnskabelig afhandling? Burde Sunesson ikke, snarere end at polemisere mod teoretikere, der udgår fra mindre positive *a priori* antagelser end han selv, hellere have droppet sin gennemgang af disse andre, eller for alvor have drøftet sit eget videnskabsteoretiske udgangspunkt og dets særlige fordele i sammenhængen? Jeg synes det.

Generelt er gennemgangen af de mange »borgerlige« teoretikere i bogens to første kapitler på den ene side ikke grundig, og frem for alt ikke problematiserende, nok, og på den an-